

Коли народ стикається з випробуванням, яке загрожує самому його існуванню, у ньому пробуджується особлива сила. Це сила солідарності, взаємопідтримки та готовності діяти навіть у найскладніших умовах.

Отож, волонтери – українські супергерої. Люди, для яких немає неможливого. Вони просто роблять те, що потрібно, без очікування нагород чи слави. Волонтери діють серцем і вірою в те, що разом можна подолати будь-які труднощі. З початком повномасштабної війни українці стали нацією волонтерів. Волонтерство набуло нового значення і нових форм, воно об'єднує людей у різному віці та з різними можливостями. Кожен робить свій внесок, допомагаючи там, де це найбільше потрібно, і саме завдяки цій солідарності суспільство знаходить силу протистояти викликам війни і долати труднощі. Волонтерський рух став символом єдності, стійкості та людяності українського народу, демонструючи, що навіть маленькі дії окремих людей можуть мати величезний вплив на долю країни.

Мирослава Басанська (Тернопіль)

МІЖ ДВОМА ЕПОХАМИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗУ УКРАЇНСЬКОГО ВОЇНА У РЕТРОСПЕКТИВІ УСС ТА «АЗОВ»

Постать українського воїна завжди була важливим символом національної пам'яті. В різні періоди історії вона набувала нових рис, відображаючи потреби часу та ідеологічні виклики доби. Українські січові стрільці (УСС), створені у 1914 році в умовах Першої світової війни, та полк «Азов», що виник у 2014 році під час російсько-української війни, є прикладами двох добровольчих формувань, які стали осередками героїчного міфу та носіями образу захисника української землі.

Легіон УСС виник у серпні 1914 року за ініціативи Головної Української Ради у Галичині. Він став єдиним українським національним підрозділом у складі австро-угорської армії та символом відродження національної збройної традиції. Близько 28 тисяч добровольців виявили бажання стати стрільцями, але австрійське командування допустило до служби лише близько 2,5 тисяч осіб.

Полк «Азов» створено у травні 2014 року в Бердянську як батальйон міліції особливого призначення. Він сформувався на хвилі спротиву російській агресії на Донбасі й швидко набув популярності завдяки своїй ролі в обороні Маріуполя. Згодом батальйон увійшов до складу Національної гвардії України, а у 2023 році став бригадою у складі Офенсивного корпусу НГУ. Обидва формування народилися у кризові для української державності моменти, коли суспільство шукало нових героїв і оборонців.

Образ стрільця УСС формувався не лише як військовий портрет конкретного бійця, а як культурно-національний символ, що поєднав у собі риси героїзму, жертвості та моральної місії визволення України. Вже у перші роки існування формації вагому роль у створенні цього образу відіграли стрілецькі пісні, які стали своєрідною хронікою бойових дій і духовним гімном покоління. Відомі твори – «Ой у лузі червона калина», «Гей, видно село», «Засвітали хлопці січовії» – передавали не лише патріотичний настрій, а й драматизм фронтових буднів, створюючи у свідомості народу ідеал воїна-борця за свободу. Не менш потужним засобом творення цього образу була стрілецька поезія. Поети зі стрілецького середовища – О. Бабій, Р. Купчинський, Л. Лепкий та інші – у своїх віршах підкреслювали жертвність, мужність і братерську єдність, що виникала на фронті. Завдяки цьому стрілець постав як не просто борець із рушницею, а як особистість із високими моральними ідеалами й духовним обов'язком перед Батьківщиною.

Важливим чинником стала й тогочасна преса – насамперед журнали «Стрілець» та «Червона Калина». На їхніх сторінках публікували фронтові щоденники, художні нариси, портрети полеглих побратимів, замальовки битв і спогади очевидців. Ці видання мали значення не лише хронік, а й інструменту виховання національної свідомості, бо показували стрільця як носія української ідеї. Завдяки поєднанню усної творчості, поезії та публіцистики образ стрільця закріпився в народній культурі як символ честі й відваги.

Вояки полку «Азов» сформували свій героїчний образ уже в добу цифрових медіа й масових комунікацій, що істотно вплинуло на характер його поширення. Широку популярність підрозділ здобув насамперед завдяки своїй ключовій ролі в обороні Маріуполя навесні 2022 року, коли бійці понад два місяці тримали оборону під постійними обстрілами, а їхня стійкість стала символом незламності для всієї країни. В українському медіапросторі образ азовця швидко закріпився як уособлення мужності та готовності до самопожертви – це підтверджують документальні фільми «20 днів у Маріуполі» (реж. Мстислав Чернов, 2023 р.), «Місто героїв» (Public TV of Azov, 2015–2016 рр.), численні репортажі «Суспільного» та виступи офіцера І. Самойленка чи підполковника С. Паламаря які показали людяність і незламність захисників «Азовсталі». Водночас російська пропаганда намагалася дискредитувати полк, поширюючи фейки – як-от історію про «захоплення пологового будинку в Маріуполі» (спростовано Detector Media) чи маніпуляції з символікою підрозділу. Так сформувалися два паралельні дискурси: героїчний – у вітчизняних та частині західних медіа, і ворожий – у пропагандистських наративах РФ, які намагалися дискредитувати «Азов» на міжнародному рівні.

Українські січові стрільці з часом здобули загальнонаціональне визнання, що стало можливим завдяки тривалій роботі культурних, освітніх і меморіальних інституцій. Їхні подвиги поступово ввійшли до шкільних підручників і програм із літератури та історії, отримали увічнення в пам'ятниках і меморіальних дошках у різних регіонах України та в середовищі української діаспори. Дні вшанування пам'яті стрільців відзначаються як складова національних святкових і меморіальних практик, що зміцнило їхній статус як беззаперечних героїв визвольної боротьби. Натомість рецепція «Азову» залишається значно складнішою: усередині України цей підрозділ сприймають переважно як героїв сучасної війни, але на міжнародному рівні ще донедавна точилися дискусії щодо їхньої репутації, зумовлені як російською пропагандою, так і політичними оцінками перших років існування полку.

Образ українського воїна пройшов шлях від романтизованого стрільця початку ХХ ст. до сучасного бійця у цифрову добу війни. Його ядро залишається незмінним – це відданість Батьківщині та готовність до самопожертви. Обидва формування – символи добровольчого руху та боротьби за українську державність. Їх об'єднують жертвність, патріотизм та вшанування в народній пам'яті. Порівняння УСС та «Азову» демонструє, як зміни епохи, медіа та ідеологічні суперечки впливають на сприйняття воїна, але не змінюють сутності українського героїзму.